

[Finansministeren.]

skulle indføre en ny frigørelsesgrund, nemlig at pengene skal anvendes til studieformål, vil jeg sige, at jeg meget gerne vil overveje, om vi kan finde frem til en praktisk gennemførlig ordning til løsning af dette spørgsmål.

Jeg vil gerne slutte med at bringe en tak for den gode modtagelse, lovforslaget har fået.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Peter Nielsen: Da der er fremsat ønske om udvalgsbehandling, foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om folketingets ombudsmand.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 627, fremsættelsen i tidenden sp. 1057).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Per Hækkerup: Det spørgsmål, som det foreliggende lovforslag omhandler, har jo tidligere i det høje ting været inddraget i drøftelserne om loven om folketingets ombudsmand. De synspunkter, der har været fremme under de tidligere diskussioner, har bygget på det dobbelte hensyn, man ønskede at tage ved en eventuel inddragelse af kommunerne under ombudsmandens kompetence: på den ene side hensynet til de enkelte borgeres retsbeskyttelse over for den offentlige administration — hvis dette lovforslag bliver vedtaget altså også dele af den kommunale administration — og på den anden side i relation til dette lovforslag hensynet til det kommunale selvstyre. Dette hensyn til det kommunale selvstyre er jo ikke blot i sig selv udtryk for et ønske om at sikre dette grundelement

i vort demokratiske system. Men bag ønsket om en videregående hensyntagen til det kommunale selvstyre ligger også det forhold, at deltagelse i det kommunale arbejde meget ofte er både et krævende og ikke altid særlig taknemligt job, og i det omfang, hvori de valgte repræsentanter, der påtager sig dette job som et ombud, nu kan risikere — eller føler, de kan risikere — at blive udsat for en særdeles nærgående kritik, vil det utvivlsomt bevirke, at de føler jobbet endnu mere byrdefuldt end tidligere, og det vil ikke animere lysten hos dygtige og egnede folk til at påtage sig et sådant kommunalt tillidshverv.

Det er klart, at disse dobbelte hensyn, som har været fremherskende i debatten i tinget, også har været afgørende for de ret omfattende drøftelser, vi tid efter anden har haft i ombudsmandsudvalget. Her viste det sig ikke muligt at nå til enighed om, hvorledes man skulle udforme en eventuel bestemmelse, der udvidede ombudsmandens kompetence til at omfatte dele af den kommunale administration under hensyn til disse to særlige forhold. Resultatet blev da, at vi i ombudsmandsudvalget bad den højtærede justitsminister om at nedsætte et særlig sagkyndigt udvalg, der også rummede repræsentation for de kommunale organisationer, til overvejelse af spørgsmålet. Det nu foreliggende er resultatet af dette udvalgsarbejde, og det spørgsmål, vi må stille os over for dette resultat, er, om udvalget er nået til et ud fra de to divergerende hensyn tilfredsstillende resultat.

Udvalgets indstilling fremtræder som en enstemmig indstilling, idet der dog til denne enstemmige indstilling er knyttet en særudtalelse fra de to kommunale repræsentanter. Det fremgår af denne særudtalelse, at de kommunale organisationers repræsentanter opretholder deres principielle modvilje imod kommunernes inddragelse under ombudsmandens kompetence, og det siges udtrykkeligt i udtalelsen, at når man er gået ind for indstillingen fra udvalget, skyldes det — jeg beder den højtærede formand om tilladelse til et citat —:

„at man fra lovgivningsmagtens side ønsker et forslag til ombudsmandstilsyn med den kommunale forvaltning, samt at det foreliggende udkast er den af de hidtil skitserede muligheder, der må for-

[Per Hækkerup.]

modes at ville volde mindst indgreb i det kommunale selvstyre.“

Det er altså en forbeholden tilslutning, tør man sige, der er givet fra de kommunale organisationers side, og ved bedømmelsen af lovforslagets indhold må man vel tage sit udgangspunkt i den betragtning, som de kommunale repræsentanter har anlagt, at det her drejer sig om den mindst indgribende form for ombudsmandskontrol med det kommunale selvstyre.

Bedømmelsen må efter min opfattelse tage sit udgangspunkt deri, at ombudsmanden har tre sæt af beføjelser. Han kan dels behandle klager, som han modtager; han kan dels på eget initiativ optage sager til undersøgelse; og han kan endelig afgive meddelelser til folketinget og til vedkommende minister om mangler ved gældende love eller administrative bestemmelser. Problemet må så være, når beføjelserne på disse tre områder foreslås udvidet til delvis at omfatte kommunerne, om der er taget tilstrækkeligt hensyn til det kommunale selvstyre. Jeg har ingen bemærkninger med hensyn til den tredje beføjelse: adgangen til at give meddelelse — i dette tilfælde til kommunalbestyrelserne — hvis ombudsmanden finder, at der i deres vedtægter og bestemmelser foreligger mangler. Det finder jeg ganske naturligt. Spørgsmålet rejser sig først og fremmest ved de to hovedbeføjelser, som ombudsmanden har.

Med hensyn til ombudsmandens adgang til at behandle klager, er der i lovforslaget foretaget forskellige begrænsninger, for så vidt angår kommunalsager jævnført med sager vedrørende statsadministrationen. Den første begrænsning er den, at de i kommunens tjeneste virkende personer kun er omfattet af ombudsmandens virksomhed, som det siges i lovforslaget, for så vidt angår de sagsområder, hvor der er hjemmel for rekurs til en statsmyndighed. Man har altså ønsket at holde de egentlige kommunale sager udenfor, det vil sige sager, hvor den kommunale afgørelse er endelig.

Det må jeg forstå på den måde, at bestemmelsen også omfatter de tilfælde, hvor kommunale sager vel ikke er undergivet rekurs til statsmyndighed, men hvor den egentlige godkendende myndighed foreligger i den statslige administration; altså kan man sige: hvor kommunalbestyrelsens afgørelse eller de kommunale organers afgørelse har form af en indstilling eller en første beslutning, men hvor den endelige afgørelse hviler hos en statslig myndighed.

For det andet gøres der den indskrænkning i ombudsmandens bemyndigelse, som det ligeledes hedder i lovforslaget, at den samlede kommunalbestyrelses virksomhed ikke er undergivet ombudsmanden, jfr. dog en undtagelsesbestemmelse, som jeg skal vende tilbage til. Det må altså betyde, at de vedtagelser og beslutninger og den virksomhed, der udøves af den samlede kommunalbestyrelse, ikke kan påklages til ombudsmanden. Det må også betyde, at de enkelte medlemmers deltagelse i disse forhandlinger — derunder også, hvad de har anført under drøftelse af sagerne, og den stilling, de måtte have taget til sagernes behandling i kommunalbestyrelsen — heller ikke kan undergives ombudsmandens behandling af en klage herover. Modsætningsvis må man vel så have lov til at slutte — det vil jeg gerne bede den højtærede justitsminister udtale sig om — at for så vidt det drejer sig om behandling og afgørelse af sager i kommunale udvalg, vil klager herover kunne behandles af ombudsmanden. Jeg vil gerne sætte et spørgsmålstegn ved, om denne sondring er holdbar, om det kan være således, at valgte medlemmer, der virker i et udvalg, er undergivet ombudsmandens kompetence, medens valgte medlemmer, der virker i kommunalbestyrelsens plenum, ikke er undergivet ombudsmandens kompetence. Hvis man foretager en sådan sondring, hvad der i og for sig er noget, der taler for, det vil jeg ikke bestride, vil man da nok, jeg vil ikke sige forhåbentlig, men så vil man

[Per Hækkerup.]

da vel nok nå det resultat, at der ganske automatisk sker en forskydning af grænserne mellem de sager, hvor de kommunale udvalg har en selvstændig beføjelse, og de sager, hvor de kommunale udvalg kun foretager en indstilling til den samlede kommunalbestyrelse, der derefter overtager ansvaret for sagernes videre behandling og afgørelse. Hvis det sidste sker, er sagerne ikke undergivet klage til ombudsmanden, men hvis det første sker, kan de være det.

Dernæst er der den tredje begrænsning, der finder udtryk i lovforslagets nr. 3, hvor der tales om „de særlige vilkår, hvorunder det kommunale styre virker.“ Det er jo en temmelig udflydende udtalelse, hvis egentlige indhold det er vanskeligt at få et klart indtryk af.

Endelig bemærker jeg, at der i nr. 4 er sket en præcisering af den ændring, der blev indføjet i ombudsmandsloven i 1959, idet det siges i § 6, stk. 3, at klage kan ikke indgives til ombudsmanden, forinden højere myndighed har truffet afgørelse i sager, hvor en sagsafgørelse kan indankes for en højere myndighed.

Disse bestemmelser kan man altså efter min opfattelse vel diskutere, men i det store og hele må man vel sige, at de i en vis udstrækning imødekommer hensynet til det kommunale selvstyre.

Mere tvivlende er jeg derimod over for de tilfælde, hvor det drejer sig om ombudsmandens bemyndigelse til af egen drift at optage sager til behandling. Her drejer det sig for det første ikke kun om rekurs-sager til statsmyndigheden; det vil desuden også kunne gælde sager, der har været behandlet i den samlede kommunalbestyrelse. Det er egentligt vanskeligt at forstå, at man afviser, at ombudsmanden skal have adgang til at behandle klager i sådanne tilfælde, og så samtidig vil give ham adgang til af egen drift at optage de samme sager. Jeg vil dog synes, at når man betragter det første som en vis garanti for det kommunale selvstyre, undergraver man med det andet i endnu højere grad det kommunale selvstyre. Derfor vil jeg tillade mig at sætte et stort spørgsmålstegn ved, om det virkelig ud fra hensynet til det kommunale selvstyre er forsvarligt med

den formulering, der findes i lovforslagets nr. 4, sidste afsnit. Der er i virkeligheden for ombudsmandens adgang til af egen drift at optage sager vedrørende den kommunale administration, så vidt jeg kan se, kun to begrænsninger. Der er den ene begrænsning, som ligger i, at ombudsmanden skal tage hensyn til de særlige vilkår, hvorunder det kommunale styre virker, og så er der desuden den begrænsning, som finder udtryk i nr. 4, sidste afsnit, hvor det hedder, at de i § 4, stk. 2, nævnte begrænsninger gælder ikke, for så vidt der er tale om krænkelse af væsentlige retlige eller administrative interesser. Hvem skal afgøre, om der foreligger krænkelse af væsentlige retlige eller administrative interesser? Skal det ligge helt og alene i ombudsmandens hånd? I så fald vil det netop sige, at det kommunale selvstyre gennem en fortolkning er lagt direkte i ombudsmandens hånd. Jeg må sige, at jeg finder heller ikke denne begrænsning tilstrækkelig, og jeg kunne ønske mig, at vi i ombudsmandsudvalget, som jeg går ud fra at lovforslaget skal henvises til, får adgang til en detaljeret drøftelse af, hvilke konsekvenser dette indebærer.

Jeg vil endelig gerne bemærke, at den højtærede justitsminister i sin fremsættelsestale har sagt, at regeringen ikke har gjort udvalgets lovudkast til genstand for en mere indgående behandling og har fremsat forslaget, som det er forelagt af udvalget, bortset fra enkelte redaktionelle ændringer, og har fremsat det som et arbejdsgrundlag for det høje tings fremtidige overvejelser og drøftelser. Det er en slags teknisk fremsættelse, om jeg så må sige. Jeg kan måske derfor ikke forlange eller forvente et svar fra den højtærede justitsminister på det spørgsmål, jeg har stillet, og de spørgsmålstegn, jeg har sat ved forskellige af bestemmelserne. Men så kan vi måske få lejlighed til at få besvarelser og afgørelser af fortolkninger i ombudsmandsudvalget.

Vagn Bro: Det af den højtærede justitsminister fremsatte og i dag i folketinget til første behandling foreliggende forslag til lov om ændringer i lov om folketingets ombudsmand er jeg på mit partis vegne i stand til at anbefale til en velvillig behandling i et

[Vagn Bro.]

udvalg. Det bliver vel formentlig folketingets ombudsmandsudvalg.

Forslaget indtager for så vidt en særstilling blandt regeringsforslagene — det var det ærede medlem, der nys havde ordet, også inde på — idet det nærmest er at forstå som en ekspeditionssag vedrørende et forslag, som det af justitsministeren under den 22. januar 1960 nedsatte udvalg har tilsluttet sig enstemmigt, idet dog de to repræsentanter for de kommunale organisationer i en udtalelse har erklæret, at de principielt fortsat er af den opfattelse, at indførelsen af ombudsmandskontrol på det kommunale område ikke alene må siges at være overflødig, men at det direkte vil kunne virke skadeligt for det kommunale selvstyres trivsel.

Nu er forholdet imidlertid det, at jeg mener at turde sige, at selve det principielle spørgsmål om en udvidelse af ombudsmandens kompetence i virkeligheden i visse dele af den kommunale forvaltning er afgjort i positiv retning i ombudsmandsudvalget på grundlag af forhandlinger i partierne. Dette fremgår også af kommissoriets indhold, der gik ud på at give udvalget den opgave at overveje at fremsætte forslag om, i hvilket omfang den kommunale forvaltning kan indføres under ombudsmandens virke. Det hed nærmere herom, at det skulle påhvile udvalget at udarbejde forslag til bestemmelse om, hvorledes ombudsmandens kompetence kan afgrænses, således at det på den ene side søges opnået, at der tilvejebringes en rationel løsning af problemerne vedrørende borgernes rettigheder i forhold til den offentlige administration, og at der på den anden side tages fornødent hensyn til de særlige vilkår, hvorunder det kommunale selvstyre virker, herunder at kommunale administrative opgaver udføres såvel af folkevalgte repræsentanter som af personer ansat i kommunens tjeneste.

I den skrivelse, jeg her har nævnt, er det ret udførligt slået fast, at principielt har det høje ting taget sit standpunkt. Det, der står tilbage, og det, udvalget har søgt at nå frem til, er at finde en rimelig og forsvarlig begrænsning, men selve det principielle standpunkt i sagen er taget i hvert tilfælde af det folketing, der sad før det sidste valg. Jeg vil egentlig ikke tro, at der er sket

nogen ændring i forholdet til det nye på dette område, og det bekræftes også af en udtalelse af de to medlemmer af de kommunale organisationer i slutningen af deres særindstilling. Jeg lægger megen vægt på, at vi slår fast, at vi nu ikke skal begynde en ny diskussion, idet vi i virkeligheden har taget stilling til det principielle, og det er kun spørgsmålet om afgrænsningen, der står tilbage. Jeg beder formanden om tilfaldelse til at citere af denne særindstilling; det hedder her:

„Når organisationerne alligevel har tiltrådt udkastet, er det alene ud fra den opfattelse, som også synes at fremgå af det kommissorium, der er givet udvalget i justitsministeriets skrivelse af 22. januar 1960, at man fra lovgivningsmagtens side ønsker et forslag til ombudsmandstilsyn med den kommunale forvaltning, samt“ — føjer de til — „at det foreliggende udkast er den af de hidtil skitserede muligheder, der må formodes at ville volde mindst indgreb i det kommunale selvstyre.“

Tilbage angående det rent formelle, inden jeg siger et par enkelte ord om selve lovforslaget, står at bemærke, at regeringen, selv om den altså som nævnt på en måde har betragtet sagen som en ekspeditionssag, og den højtærede minister — og det glæder mig meget med hele min og mit partis stilling til denne sag — i virkeligheden med megen velvilje har anbefalet dette forslag til tinget. Jeg vil gerne citere nogle linjer af ministerens skriftlige fremsættelse, hvori det hedder:

„Jeg skal dog tilføje, at lovforslaget efter min mening betegner en principielt velbegrundet kompromisløsning af det vanskelige problem om ombudsmandskontrol med kommunalforvaltningen. Det indebærer en rimelig hensyntagen såvel til borgernes retsbeskyttelse i deres forhold til administrationen som til de forhold, hvorunder det kommunale selvstyre virker. Hertil kommer, at den foreslåede ordning antagelig vil være forholdsvis let praktikabel.“ — Det er også en meget væsentlig ting — „Blandt de kompromisløsninger, der hidtil har været drøftet, og som der er redegjort for i betænkningen, bør den løsning, der indeholdes i udvalgets lovudkast og i det her fore-

[Vagn Bro.]

liggende lovforslag, efter min opfattelse foretrækkes.“

Selv om det foreliggende forslag altså kan betragtes som et ekspeditionsforslag, står regeringen dog bag det med en ret betydelig anbefaling.

Jeg skal her kun føje til, at den nye hovedbestemmelse findes i de ændringer, der er indeholdt i det nye stk. 2 til lovens § 4, der udtaler:

„Endvidere er personer, der virker i kommunernes tjeneste, omfattet af ombudsmandens virksomhed, for så vidt angår de sagsområder, hvor der er hjemmel for rekurs til en statsmyndighed. Den samlede kommunalbestyrelses virksomhed er ikke undergivet ombudsmanden.“

Dette er vi ganske enige om, og det vil sige: enhver optræden i den samlede kommunalbestyrelse — sådan må det forstås — og også ethvert skøn.

Det problem, som det ærede medlem hr. Per Hækkerup var inde på, spørgsmålet om udvalgene, kan vi jo drøfte, men for mig er der meget stor forskel på, om en kommunalbestyrelse optræder i udvalg eller i byråds- eller sognerådssalen. I byråds- eller sognerådssalen sidder medlemmerne som politiske repræsentanter og skal kunne tale og handle frit, ganske som vi gør det i det høje ting, hvor man jo heller ikke med vor forfatning kunne tænke sig, at der var nogen, som kunne udøve en vis kontrolmyndighed. Anderledes bliver det, når medlemmerne sidder i udvalgene; lad mig f. eks. nævne de meget store sociale udvalg og økonomiske udvalg, hvor det i alt fald flere steder er således, at formanden er, jeg vil ikke sige højtlønnet, men lønnet, og optræder som embedsmand. Der er efter min mening en ret betydelig forskel på virksomheden i kommunalsalen og i udvalgene.

I øvrigt kan jeg tilslutte mig den foreslåede begrænsning, hvorefter klagesager på dette område ikke kan fremmes for ombudsmanden, men jeg må erkende, at jeg har ikke så store tvivl som det ærede medlem hr. Per Hækkerup med hensyn til den udvidelse af ombudsmandens beføjelser, der gives ved den foreslåede affattelse af § 6, hvorefter ombudsmanden af egen drift kan optage også en af de sager, der er uden for

hans kompetence, til undersøgelse, dog kun for så vidt der er tale om en krænkelse af væsentlige retlige eller administrative interesser. Det er uden tvivl dette punkt, som vi skal sætte ind på at undersøge. Men hvor man f. eks. efter en betydelig bladopolemik må sige, at der er tale om, at væsentlige retlige interesser er krænket, synes jeg det er rimeligt, at ombudsmanden under eget ansvar griber ind. Det vil sige, at griber han ind på et område, hvor det er urimeligt at han griber ind, vil også ansvaret komme til at hvile på ham; men efter min mening vil det ikke være rigtigt, om væsentlige retlige eller administrative interesser kan krænkes, uden at ombudsmanden griber ind. Om det er udtrykt på den rette måde, skal jeg ikke her kunne sige; det er en af de ting, vi skal drøfte; men jeg tror nok, jeg tør sige, at for mit partis vedkommende er denne udvidelse i § 6 af ombudsmandens myndighed et ret centralt punkt. Vi bør nødigt komme dertil, at ombudsmanden kan sige om et spørgsmål, der stærkt optager sindene, at her støder han mod en mur af mere formel art.

Derimod kan jeg ganske tilslutte mig, at klager kun behandles, hvor der er hjemmel for rekurs til en statsmyndighed, og ligeledes, at klager ikke kan indgives, forinden den højere myndighed har udtalt sig.

Jeg vil gerne slutte med at sige, at det kommunale selvstyre har vi alle grund til at anerkende, og jeg vil for min part tro, at ikke mindst ombudsmanden vil anerkende lovforslagets affattelse af § 4, stk. 3, der meget bestemt slår fast — man kunne sige, at det måske ikke er nødvendigt — at han skal respektere de særlige forhold, der gælder i det kommunale selvstyre. Det er min anskuelse, selv om jeg erkender — deri er jeg enig med den ærede ordfører, der talte før — at det er en bestemmelse, hvor det afgørende bliver ombudsmandens skøn. Jeg har imidlertid efter de år, der er gået med ombudsmandsinstitutionen, den tro, at han på dette punkt vil skønne ret.

De øvrige bestemmelser behøver jeg i og for sig ikke at sige noget særligt om, da vi jo nu får lovforslaget i udvalg, men jeg vil til sidst nævne, at man i Sverige har fået en ret udvidet beføjelse for justitieombudsmanden; det samme gælder i Finland, og man drøfter det i Norge. Derfor forekommer

[Vagn Bro.]

det mig, at vi, nu da et udvalg i virkeligheden er kommet med en enstemmig indstilling, hvor der egentlig kun kan være små enkeltheder at drøfte, meget snart bør afslutte denne debat. Jeg tror, vi kan være tilfreds med det resultat, vi her har set af den nye grundlov. Det er jo en ny institution, men jeg tror, jeg tør sige, at ude i befolkningen er ombudsmanden og ombudsmandsinstitutionen allerede forankret på en sådan måde, at folket vil ikke laste folketinget, om det sletter den uforståelige sondring mellem hans beføjelser over for statsmyndigheder og over for kommunale myndigheder, når det sker på en sådan måde, at det kommunale selvstyre bliver respekteret.

Derfor anbefaler jeg dette lovforslag.

Ninn-Hansen: For et parti, der lægger afgørende vægt på det kommunale selvstyre, er det selvsagt betænkeligt at medvirke til gennemførelse af en lovgivning, hvis det foreliggende lovforslag kan opfattes som en begrænsning af det kommunale selvstyre. Det konservative folkeparti er stærk tilhænger af det kommunale selvstyre, lægger vægt på dets opretholdelse og på det ansvar, der følger hermed. Vi har derfor også, da tanken om denne udvidelse af ombudsmandsloven opstod, fremført visse betænkeligheder og fremsat ønske om, at lovens indhold bliver således, at der ikke foretages noget angreb på det kommunale selvstyre gennem et angreb på de kommunale repræsentanters ret til at disponere alene med ansvar over for dem, der har valgt dem til kommunalbestyrelsen.

Når mit parti har kunnet tilslutte sig tanken om, at den kommunale forvaltning henføres under ombudsmandens virksomhedsområde, skyldes det navnlig to afgørende argumenter. Det ene er, at vi hermed kan opfylde det, der er meningen med hele ombudsmandsinstitutionen: at enhver borger her i landet skal kunne få sin ret gennem henvendelse til denne institution. Det andet argument er de gode erfaringer, vi har fra ombudsmandens hidtidige virksomhed.

Med hensyn til spørgsmålet om, at enhver borger skal kunne få sin ret, da henviser jeg til oplysninger, vi har modtaget om, at

ombudsmanden i de år, der er gået, har måttet henlægge flere sager, fordi det var forhold, der henhørte under den kommunale forvaltning. Enhver kan se, at det er uheldigt over for den borger, der på denne måde ikke kan få sin ret, hvis en opdeling, som han jo ikke tænker særligt på, medfører, at han ikke har mulighed for at få gennemført sin klage. Vi ved jo også, således som det ærede medlem hr. Vagn Bro gjorde opmærksom på, at i Sverige, hvorfra vi i flere henseender har hentet denne ordning, har man det således, at justitieombudsmanden har kompetence også i forhold til den kommunale forvaltning.

Med hensyn til det andet argument, de gode erfaringer fra ombudsmandens hidtidige virksomhed, synes jeg vi har grund til at glæde os over, at det er gået langt bedre, end i hvert fald nogle frygtede. Jeg tror, ikke mindst den højtærede økonomiminister glæder sig over, at ombudsmandsinstitutionen har virket på en måde, så der ikke er nogen som helst diskussion om, hvorvidt det er rigtigt at have den. Den har for mange borgere betydet, at de går ud fra, at de altid kan få en retfærdig afgørelse. Ombudsmanden har forstået at udøve sin virksomhed med takt og fasthed og med dygtighed på en sådan måde, at disse afgørelser har været indiskutable.

Det er heller ikke blevet således, som nogle frygtede, at tjenestemændene kan føle noget ubehag forbundet med, at en sag, de har behandlet, skal kunne forelægges ombudsmanden. Jeg tror tværtimod, at mange af dem ofte føler, at det kan være en fordel, at der er en instans, hvor sagen kan blive gjort endeligt op. Det viser sig jo også, at der ikke er nogen kritik af sagerne. Jeg kender ikke noget tilfælde, hvor tjenestemænd har rettet bebrejdelser, og bortset fra et enkelt tilfælde kender jeg heller ikke noget, hvor andre har gjort det. Det enkelte tilfælde, hvor der er sket en afvigelse fra dette, er ganske nyt; det var en minister, der åbenbart mente, at det var nødvendigt for ham at kritisere ombudsmandens afgørelse ved at fremhæve, at ombudsmanden havde anlagt en meget formel betragtning. Se nu er det jo ombudsmandens opgave at kritisere, hvis ombudsmanden mener, det er nødvendigt. Det er det, folketinget har valgt ombudsmanden til;

[Ninn-Hansen.]

men hvis den, der kritiseres, mener selv at skulle fremkomme med kritik over for ombudsmanden, synes jeg ikke at vi helt får de inappellable afgørelser, som vi netop skulle fremme med denne institution. Jeg håber altså, at dette er et særtilfælde. Det har jo vist sig, at ombudsmandsinstitutionen har kunnet få den afgørende funktion, at den kunne slutte en sag, at man kunne få klarhed — og fuldstændig klarhed — omkring en sag.

Det fremsatte lovforslag har som nævnt fået tilslutning fra alle i det udvalg, der med professor Poul Andersen som formand har arbejdet med det; også de kommunale repræsentanter har tilsluttet sig indstillingen.

Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger til det; der er gjort bemærkninger af de to foregående ærede ordførere, også om, at det er et forslag, der ligger til drøftelse. Det er jo den højtærede justitsminister, der har fremsat forslaget, og medens det er således i alle andre tilfælde efter vor forfatning, at når en minister fremsætter et forslag, står regeringen bag det og er ansvarlig for det, så er jeg enig med den højtærede minister i, at da det drejer sig om folketingets ombudsmand, kan dette forslag ikke betragtes som en egentlig regeringshandling. Det er en ekspedition, at vi får forslaget forelagt og får det til fri forhandling i folketingsudvalget. Men efter min opfattelse er det også det eneste tilfælde, hvor regeringens fremsættelse af et lovforslag ikke er en regeringshandling i egentlig forstand.

Der har været nævnt de begrænsninger, der er. Jeg skal blot sige, at det, at den samlede kommunalbestyrelses virksomhed efter forslaget ikke er undergivet ombudsmanden, i allerhøjeste grad har medvirket til at formindske vore betænkeligheder og medvirket til, at vi kan gå ind for forslaget. Dermed har man opfyldt det, som jeg før fremhævede var det væsentlige: at dette forslag ikke kommer til at betyde noget angreb på det kommunale selvstyre. Jeg kan henvise til de bemærkninger, der allerede er gjort om den begrænsning, der består i, at ombudsmanden kun har indseende med sagsområder, hvor der er rekurs.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup gjorde en del bemærkninger angående om-

budsmandens ret til af egen drift at optage en sag, og at man i disse tilfælde skal se bort fra de nævnte begrænsninger. Det ærede medlem hr. Per Hækkerup fremsatte så stærk en kritik, at jeg på et tidspunkt blev helt ængstelig på den højtærede justitsministers vegne; derfor glædede det mig også, at det ærede medlem fritog den højtærede minister for noget parlamentarisk ansvar i denne forbindelse. Men jeg forstår selvfølgelig godt, at det ærede medlem kan mene, at herved kan man gøre begrænsningerne illusoriske, og at det er nødvendigt for os at drøfte spørgsmålet nærmere. På den anden side må man vel sige, at det er farligt at standse ombudsmandens mulighed for af egen drift at optage en sag. Jeg kan jo huske et tilfælde — for to år siden, var det vel — hvor et folketingsflertal ikke mente at ombudsmanden skulle anmodes om at behandle en sag, men hvor ombudsmanden tog sagen op af egen drift. Jeg tror, at alle bagefter kan se, at det var rigtigt, at ombudsmanden derved fremskaffede en række nye oplysninger i sagen, at der blev en helt anden klarhed om den, end der var tidligere, og at det altså dér var godt, at ombudsmanden havde mulighed for at optage en sag af egen drift. Derfor vil mit udgangspunkt være, at jeg nødigt vil sætte for stærke begrænsninger for ombudsmandens mulighed herfor.

Endelig skal jeg fremhæve — således som også det ærede medlem hr. Vagn Bro gjorde det — at ombudsmanden jo skal tage hensyn til de særlige vilkår, hvorunder det kommunale selvstyre virker. Heller ikke jeg er i nogen som helst tvivl om, at det ikke er nødvendigt at foreskrive den nuværende ombudsmand dette, men at ombudsmanden af sig selv ville følge denne regel; alligevel er det vel rigtigt at få det fastslået i loven.

Baunsgaard: Det foreliggende forslag, som tager sigte på at inddrage den kommunale administration under ombudsmandens område, er af et par af de foregående ærede ordførere nok blevet hilst velkommen, men i meget beherskede vendinger og gentagne gange med den begrundelse, at man skulle være forsigtig med at gå det kommunale selvstyre for nær.

Jeg vil da gerne sige, at også det radikale

[Bausgaard.]

venstre har den absolutte anskuelse, at det kommunale selvstyre er noget, man bør værne om; men jeg vil advare imod, at der direkte eller indirekte skabes en fornemmelse af, at det foreliggende forslag på nogen som helst måde skulle tage sigte på en begrænsning af det kommunale selvstyre. Tværtimod er det min opfattelse, at sådan som lovforslaget er blevet affattet, med de begrænsninger, der er indføjet i lovforslaget, vil der her blive tale om en ordening, som i allerhøjeste grad vil kunne styrke det kommunale selvstyre. Det er min absolutte opfattelse, at noget af det, der allerstærkest har medvirket til at grundfæste — jeg fristes næsten til at bruge udtrykket, at cementere — respekten for demokratiet, er den ombudsmandsinstitution, det er lykkedes at få gennemført. Jeg tror, der her er skabt en tillid mellem borgere og administration, som det ville være vanskeligt at opretholde i samme omfang uden ombudsmandsinstitutionen. Men holder man det kommunale område uden for ombudsmandens kompetence er det kun en afgrænset del af den offentlige forvaltning, der er under ombudsmandens embedsområde.

Man kan sige, at folketinget hidtil er gået forsigtigt til værks; men de indhøstede erfaringer er gode. Det er sådan i dag, tror jeg, at med den fremragende dygtige måde, ombudsmandsinstitutionen er blevet ledet på hidtil, er der i alle kredse i befolkningen skabt stor anseelse og respekt for ombudsmandens arbejde. Jeg tror, man kan sige, at hvor der har været tvivl om et eller andet administrativt problem og en sådan tvivl har været til behandling i ombudsmandsinstitutionen, er der i så godt som alle tilfælde skabt en fornemmelse af, at ethvert hensyn til ret og rimelighed er taget.

Jeg tror derfor, at den forbeholdne tilslutning, som de kommunale organisationers repræsentanter i udvalget har givet, meget hurtigt vil ændre sig til at være uforbeholden. Jeg har aldrig kunnet se det virkelig tilbunds gående fornuftige i de indvendinger, der er kommet til orde imod at inddrage også den kommunale administration under ombudsmanden, og med de erfaringer, der er gjort på det hidtidige område, tror jeg at også den kommunale

administration og det kommunale selvstyre vil se deres betænkeligheder overflødiggjort.

Når det ærede medlem hr. Per Hækkerup forsøger at gøre opmærksom på, at det måske ikke er helt logisk, at man har selve kommunalbestyrelsen holdt uden for ombudsmandens tilsyn, medens et udvalg, hvori repræsentanter for kommunalbestyrelsen sidder, er inddraget, ja, så vil jeg dog sige, at jeg tror, vi allerstærkest skal holde fast ved ikke at drukne i formelle betænkeligheder på forhånd. Og lad mig dertil føje, at det er jo netop i den kommunale administration meget ofte sådan, at de folkevalgte repræsentanter, som sidder i kommunale udvalg, udfører egentligt administrativt arbejde, og det er jo her, det gælder om at skabe den fornemmelse hos befolkningen, den klare og sikre opfattelse hos befolkningen, af, at den gennem ombudsmanden er sikret en rimelig og rigtig behandling.

Jeg tror derfor ikke, at der på dette punkt er nogen inkonsekvens i forslaget, og jeg vil meget gerne tilsige det radikale venstre tilslutning til det. Det er vor opfattelse, at man med dette forslag kan stoppe diskussionen og egentlig få sat slutstenen på det for demokratiet meget gavnlige, meget værdifulde område, som ombudsmandsinstitutionen er. Den har for mig at se været til virkelig gavn for demokratiet — den vil også blive til virkelig gavn for det kommunale selvstyre.

Storgaard: Det forslag til lov om ændringer i lov om folketingets ombudsmand, der er fremsat af den højtærede justitsminister, vil jeg i al beskedenhed takke for. De foreslåede ændringer er, hvad jeg vil kalde „et lille nøk“ i den rigtige retning. Jeg kan imidlertid kun få det indtryk efter de lange og besværlige forhandlinger, der har været ført mellem ombudsmandsudvalget, kommunerne og embedsmændene i indenrigsministeriet, socialministeriet og justitsministeriet, at ingen af disse institutioner ønsker at afgive deres myndighed.

Om kommunernes hellige og ukrænkelige selvstyre må jeg desværre sige, at det er yderst minimalt; det har indenrigsministeriet og amtsrådet i høj grad lagt deres klamme hånd på. Bortset fra budgettet, med hensyn

[Storgaard.]

til hvilket vi ikke skal spørge indenrigsministeriet, hvor meget vi må udskrive i skat, ej heller om, hvor meget vi må tage for gas og elektricitet, og bortset fra årsoverskuddet på regnskabet, som vi kan bruge uden at spørge — det vil dog sige: hvis vi indsætter et beløb af overskuddet til et bestemt formål og senere hen kommer i tanker om, at vi vil bruge det til et andet formål, så skal vi have det høje indenrigsministeriums tilladelse til at bruge det til dette andet formål — er vi, lige bortset fra småsager, underlagt kontrol.

Må jeg samtidig minde om Sammenslutningen af Købstadkommuner, hvortil der er valgt repræsentanter, medens selve byrådet i væsentlig grad har afgivet det lokale selvstyre.

Men når man har afgivet så meget af den kommunale selvbestemmelsesret, hvorfor er man så bange for ombudsmanden? Fordi de kommunale repræsentanter ved, at det kan dreje sig om klager over afgørelser, der er i strid med gældende lovbestemmelser. Selvfølgelig kan man anføre: I kan appellere til ministeriet, så behøver vi ingen ombudsmand. Lad os imidlertid forudsætte, at et mindretal i byrådet indberetter flertallets afgørelse, som man mener er i strid med lovens bestemmelser, til indenrigsministeriet. Har mindretallet så 100 pct. sikkerhed for, at ministeriets afgørelse er rigtig? Jeg mener nej. Man har set afgørelser fra indenrigsministeriet, som ombudsmanden er gået imod, og klagerne har fået ret. Derfor mener jeg, at det i høj grad er nødvendigt, at ombudsmanden direkte, uden om ministeriet, får adgang til at afgøre klager, enten de så stammer fra enkeltpersoner eller fra mindretal i byrådet. Jeg tror, at ombudsmandens afgørelser altid vil være efter lovens bogstav; der vil ikke være noget med at skele til politiske synspunkter. Men jeg forstår godt, at mange kommunalfolk vil være mere varsomme i deres afgørelser, hvis der kan appelleres direkte til ombudsmanden.

Hvordan skal man forstå de forskellige ministres uvilje mod at give ombudsmanden denne bemyndigelse? Jo, det er i og for sig forståeligt, for hvis ombudsmanden får direkte indflydelse på kommunale sager, så bliver de forskellige ministerier i høj grad sat ud af spillet.

Jeg skal slutte med at sige, at mit parti vil stille sig velvilligt over for de foreslåede ændringer, men vi har den opfattelse, at afgørelserne i højere grad burde være lagt direkte i ombudsmandens hænder, uden om appelinstanten.

Mose Hansen: Betænkningen om folketingets ombudsmand og den kommunale forvaltning foreligger nu. Det af den højtærede justitsminister fremsatte lovforslag bygger på det udkast, udvalget har udarbejdet.

Ombudsmandsordningen var ved sin indførelse ude for en del skepsis, men det kan vel nu siges, at den helt ud har svaret til det, der var hensigten. Mit parti tror, at det samme vil blive tilfældet for det nu foreslåede på den kommunale forvaltnings område.

Ombudsmandens ret til at gribe ind i den kommunale forvaltning er efter lovforslaget ret begrænset og tilgodeser helt de særlige forhold, der er i det kommunale selvstyre, idet det udtrykkelig i § 4, stk. 3, siges, at ombudsmanden skal udøve tilsynet under hensyntagen til de særlige vilkår, hvorunder det kommunale selvstyre virker. I denne bestemmelse er der efter mit partis opfattelse taget skyldigt hensyn til de mange sogneråd, som ikke har lønnet sagkyndig bistand til at finde rede i bekendtgørelsers og cirkulærers mange bestemmelser, og der er for mig ingen tvivl om, at § 4 er begrænsning nok for ombudsmanden. Det kan roligt siges, at gennemførelsen af det fremsatte lovforslag på ingen måde vil blive meget mærkbar ude i kommunerne og heller ikke på nogen måde vil berøre det kommunale selvstyre. Derfor kan mit parti godt tiltræde det foreslåede — men nu må vi jo vente og se, hvad der ændres.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg bør vel takke for den venlige tilslutning, lovforslaget har fået, da det formelt er et regeringsforslag, men jeg er naturligvis enig med det ærede medlem hr. Vagn Bro og det ærede medlem hr. Ninn-Hansen i, at det mere er en ekspeditionssag end normalt, når en minister fremsætter et lovforslag. Det er i realiteten en ekspeditionssag, idet det, vi selvfølgelig måtte overveje i regeringen, var, om den skulle sende betænkningen til ombudsmandsudvalget til

[Justitsministeren.]

videre foranstaltning, eller vi skulle fremsætte det forslag, som det nedsatte udvalg var nået frem til, og vi valgte altså den sidste fremgangsmåde.

I anledning af de bemærkninger, det ærede medlem hr. Per Hækkerup gjorde, vil jeg understrege, at det er rigtigt, at regeringen betragter dette lovforslag som et arbejdsgrundlag for folketingets videre arbejde med spørgsmålet om udvidelse af ombudsmandens kompetence. Det ærede medlem hr. Per Hækkerup stillede nogle spørgsmål, men tilføjede forsigtigt, at det var ikke sikkert, jeg ville eller kunne svare på dem. Derom vil jeg gerne sige, at jeg føler naturligvis selv nogen usikkerhed deroverfor, men det er klart, at jeg og justitsministeriet vil være særdeles villige til, i det omfang vi kan, at yde udvalget hjælp ved fortolkning og formulering af de bestemmelser, som udvalget når frem til enighed om.

Når det ærede medlem direkte stiller spørgsmålet i forbindelse med ændringsforslaget til § 4 om de kommunale udvalgs stilling, henviser jeg til, at det af bemærkningerne til lovforslaget klart fremgår, at de kommunale udvalgs virksomhed falder ind under ombudsmandens tilsynsvirksomhed.

Med hensyn til ændringsforslag nr. 3 om, at ombudsmanden ved udøvelsen af sine beføjelser skal tage hensyn til de særlige vilkår, hvorunder det kommunale styre virker, vil jeg gerne sige, at det er klart, at dette virker som en programudtalelse; og hvad man konkret kan lægge deri, er det vanskeligt på forhånd at gøre sig nogen forestilling om.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup havde specielt betænkelighed ved ændringsforslag nr. 4, hvorefter ombudsmanden af egen drift kan tage en sag op til undersøgelse, og pegede på, at her gælder begrænsningen efter § 4, stk. 2, ikke. Det er rigtigt, at spørgsmålet helt overlades til ombudsmandens skøn. Det er hans skøn, der er

afgørende, når han tager en sag op, herunder også, om ombudsmanden vil undersøge en beslutning truffet af den samlede kommunalbestyrelse. Det er ombudsmanden, der skønner om, hvorvidt der er tale om krænkelse af væsentlige retlige eller administrative interesser.

Til det ærede medlem hr. Vagn Bro vil jeg sige følgende: det ærede medlem mente at kunne fastslå, at tinget principielt havde taget stilling til, at ombudsmandens kompetence skulle udvides til det kommunale område, og det ærede medlem støttede sig her bl. a. til den omtalte udtalelse, der er fremsat af de kommunale organisationers repræsentanter i det sagkyndige udvalg, og mente også at kunne støtte sig til de udtalelser, jeg havde fremsat. Derom vil jeg gerne sige, at jeg tror, det ærede medlem lægger mere i det, end berettiget er. Det er min erindring fra de forhandlinger, der fandt sted i ombudsmandsudvalget, at man ikke mente at kunne nå frem til en afgrænsning, og at man derfor, inden man tog stilling til spørgsmålet, ønskede, at et sagkyndigt udvalg skulle søge frem til en sådan begrænsning. Jeg mener ikke, der kan være tvivl om, at det høje ting står frit i denne sag; det mener jeg ikke kan diskuteres. Men jeg vil gerne føje til, at for mig at se må man erkende: ombudsmandsinstitutionen, én gang indført og hjemlet i grundloven, lader sig ikke fjerne, og man kan efter mit skøn ikke i det lange løb opretholde en ordening, som alene lader ombudsmanden have indseende med den statslige forvaltning; man må gøre skridtet videre til i hvert fald dele af den kommunale forvaltning. Det vil aldrig kunne føles som rimeligt, at en stor del af den offentlige forvaltning, nemlig den kommunale forvaltning, som i mange tilfælde griber mere direkte ind over for den enkelte borger end statsforvaltningen, skal holdes uden for ombudsmandens kompetence. Derfor tror jeg, at det ærede medlem i realiteten har ret i, at man må søge frem til en udvidelse af ombudsmandens kompetence, og spørgs-

[Justitsministeren.]

målet er så, om man her har fundet det rette.

Til det ærede medlem hr. Ninn-Hansen vil jeg sige, at jeg ser virkelig ikke, hvilken glæde det ærede medlem har af at inddrage spørgsmålet om en ministers kritik af en ombudsmandsudtalelse i debatten. Der er vel ingen, der forventer, at alle, af hvem som helst i dette land, i enhver situation skulle være 100 pct. enig i en tilkendegivelse, ombudsmanden når frem til. Jeg tør da måske erindre om, at der efter min opfattelse ikke alle vegne var udelt tilfredshed med det resultat, ombudsmanden nåede til i den sag, han optog af egen drift, og som det ærede medlem omtalte, nemlig Blechingbergsagen. Man kan ikke forvente, at der under alle omstændigheder vil være fuldstændig tilfredshed. Ombudsmanden er også et menneske og derfor ikke hævet over kritik — det vil jeg næsten! tro han selv vil understrege.

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen gjorde derefter en bemærkning om forholdet mellem mit partis ordfører og mig, og jeg takker for venligheden, men må sige, at der bliver ingen broderstrid i denne sag.

Til det ærede medlem hr. Baunsgaard vil jeg sige, at det springende punkt i denne sag for mig er den vanskelighed, der opstår, når vi når til de små landkommuner, hvor administrationen helt er lagt i det folkevalgte elements hænder. Med hensyn til de større og de mellemstore kommuner, hvor man har lønnede funktionærer, er en sidestilling med statsadministrationen åbenbart naturlig, men vanskeligheden opstår i de landkommuner, hvor det er det folkevalgte element selv, hvad enten det nu er en enkeltperson eller et udvalg, der varetager administrationen. Det er her, hensynet til det kommunale selvstyre kommer ind i billedet, og det er her, problemet om den rette afgrænsning rejser sig. Jeg synes nemlig, mit partis ordfører har ret, når han siger, at man ikke skal gøre det vanskeligere for de folk, der påtager sig det ofte meget brydsomme hverv, det er at administrere en mindre kommunes anliggender. Det er altså her, problemet findes, og det er herom, diskussionen i udvalget må komme til at stå.

Jeg nærer en alvorlig og velbegrundet

frygt for, at det ærede medlem hr. Storgaard helt har misforstået, hvad dette drejer sig om — det må jeg gøre, hvis jeg skal slutte ud fra den tale, det ærede medlem holdt. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at det, ombudsmanden kan, og det, han skal, er at føre indseende med forvaltningen, føre indseende med, om der begås fejl eller forsømmelser. Ombudsmanden træffer ingen afgørelser; ombudsmanden omgør ingen afgørelser, truffet af nogen forvaltningsmyndighed. Jeg tror som sagt, det ærede medlem helt har misforstået det, og jeg beder det ærede medlem om at være meget opmærksom under udvalgsbehandlingen; så vil han blive belært om, hvad det drejer sig om.

Afsluttende vil jeg sige, at jeg tror, der forestår ombudsmandsudvalget et ikke betydeligt arbejde. Jeg er enig med det ærede medlem hr. Vagn Bro i, at det ville være lykkeligt, om vi inden alt for længe kunne afslutte arbejdet med ombudsmandsinstitutionens opbygning ved at gennemføre den udvidelse af hans kompetence til også at omfatte den kommunale forvaltning, hvorom enighed kan opnås. Men uden at træde nogen for nær må jeg nok tillade mig at sige, at bemærkningerne til det sagkyndige udvalgs forslag er relativt sparsomme, og derfor tror jeg, at ombudsmandsudvalget får adskillige problemer at tage stilling til, inden man kan sige, at arbejdet er afsluttet.

Per Hækkerup: Jeg takker den højtærede justitsminister for de delvise svar, han gav på de spørgsmål, jeg rejste. Jeg er helt klar over, at de spørgsmål må komme til behandling og drøftelse i ombudsmandsudvalget. Jeg er naturligvis enig med det ærede medlem hr. Vagn Bro i det ønskelige i, at vi kan gøre arbejdet færdigt inden for en overskuelig tid, men jeg må sige, at det unægtelig er mit indtryk — og det mener jeg også fremgår af min første tale — at vi ikke har fået en tilstrækkelig besvarelse af det sagkyndige udvalg, som ombudsmandsudvalget gav til opgave at få detaljeret belyst, hvorledes afgrænsningerne skulle være, således at kontrollen mindst muligt kom til at gribe ind i det kommunale selvstyre. Derfor mener jeg, at vi i ombudsmandsudvalget kommer til at fortsætte den drøftelse om afgrænsningerne, vi tidligere har været inde på.

[Per Hækkerup.]

Jeg skal ikke her i anden omgang gå i detaljer, men jeg vil gerne sige, at også jeg er helt enig med det ærede medlem hr. Vagn Bro i, at ombudsmandens kompetence til på eget initiativ at optage til behandling sager vedrørende den samlede kommunalbestyrelse — også anliggender, hvor der ikke er rekurs til statsmyndigheder, det vil sige de egentlige kommunalsager — er det centrale punkt. Må jeg sige, at jeg blev meget overrasket, da det ærede medlem tog så positiv en stilling til denne formulering af det sidste punktum i forslaget til ændring af ombudsmandslovens § 6, for jeg forstår slet ikke det ærede medlems argumentation for dette standpunkt. Det ærede medlem gav udtryk for, at der her var tale om en udvidelse af ombudsmandens kompetence i forhold til det, der foreslås indsat i § 4, stk. 2, vedrørende hans behandling af klager; og deri er jeg enig med det ærede medlem. Når så det ærede medlem accepterer begrænsningen i henhold til § 4, stk. 2, 2. punktum, med hensyn til adgangen for ombudsmanden til at behandle klager over sager, der har været behandlet af den samlede kommunalbestyrelse, og finder den rigtig og begrundet det med, at her er tale om politiske repræsentanters afgørelse, og henviser til, at den samlede kommunalbestyrelse er noget lignende som folketinget, ja, så er jeg også enig. Men da er det mig fuldstændig uforståeligt, at det ærede medlem derefter kan finde det rigtigt, at ombudsmanden, uden at der foreligger klage, på eget initiativ efter § 6, sidste stykke, skal have adgang til at gribe ind over for det organ, som det ærede medlem sammenligner med folketinget. Her ligger der efter min opfattelse en endog udvidet adgang til at gribe ind i det kommunale selvstyre. Det forekommer mig, at det nedsatte udvalg på ingen måde har fundet nogen lykkelig formulering på dette punkt, og jeg imødeser gerne en diskussion herom i ombudsmandsudvalget. Vi skal dog erindre, at folketinget kunne vel ikke på nogen som helst måde — det håber jeg da ikke — forestille sig, at folketingets ombudsmand skulle kunne gribe ind i afgørelser, tinget havde truffet. Men hvis det er tilfældet, og hvis det ærede medlem sidestiller den

samlede kommunalbestyrelse, bestående af politiske repræsentanter, med folketinget, hvordan kan det ærede medlem så acceptere, at folketingets ombudsmand på eget initiativ skulle have lov til at gribe ind i de beslutninger, en sådan kommunalbestyrelse tager, hvor der end ikke fra befolkningen foreligger noget ønske om at klage? Det forekommer mig, at man ved dette forslag anbringer en statsembedsmand i en meget central stilling med meget store beføjelser over for kommunalbestyrelserne, og jeg forstår ikke, at det ærede medlem kan tage dette standpunkt.

Når det ærede medlem hr. Ninn-Hansen taler om, at det er farligt at standse ombudsmanden i af egen drift at optage en sag, må jeg henvide til den bemærkning, jeg har gjort til det ærede medlem hr. Vagn Bro. Hvis det drejer sig om en sag, lad os sige af administrativ karakter, hvor der ikke er tale om, at den har fundet sin afgørelse i den samlede kommunalbestyrelse, kan jeg forstå det ærede medlem. Men hvis man går videre til beslutninger truffet af den samlede kommunalbestyrelse — og det ærede medlem gjorde her ikke nogen klar afgrænsning — så kan jeg ikke følge det ærede medlem.

Det ærede medlem hr. Baunsgaard fandt, at lovforslaget ikke ville begrænse, men styrke det lokale kommunale selvstyre. Ja, det kan man rigtignok have forskellige meninger om. Jeg vil gerne høre en begrundelse for, hvorledes bestemmelsen i lovforslagets nr. 4, sidste stykke, 2. punktum, kan betyde en styrkelse af det kommunale selvstyre.

Endelig vil jeg gerne sige til det ærede medlem hr. Storgaard, at jeg er enig i den højtærede justitsministers bemærkninger til det ærede medlem. Hvis de motiveringer, som det ærede medlem hr. Storgaard gav for sin stillingtagen, virkelig skulle være udslaggivende for, hvordan ombudsmandsloven bliver praktiseret, ville det i meget høj grad komme til at se galt ud for det kommunale selvstyre.

Vagn Bro: Den højtærede justitsminister mente, at jeg lagde for meget ind i dette, at tinget egentlig havde taget sit standpunkt. Det mener jeg nu ikke jeg gør. Nu er jeg jo afskåret fra her at tale om,

[Vagn Bro.]

hvad der foregår i et udvalg, men når man hører på debatten i dag, så viser det sig, at alle partier — jeg forstod ganske vist ikke den sidste ærede ordfører — er enige om, at vi må have denne udvidelse. Jeg vil skam ikke strides med den højtærede minister, navnlig ikke efter at han slog fast, at man i det lange løb ikke kunne oprettholde denne adskillelse. Så vil jeg hellere sige, at i dag er vi enige. Jeg kan nøjes med at sige, at det største regeringsparti og venstre — og nu har det radikale parti og det konservative parti jo også sluttet sig til det — er i hvert fald ganske enige om, at vi må have en ny ordning og en udvidelse her, og så skal vi såmænd ikke strides om, hvorvidt mit tidligere standpunkt var berettiget. I dag er det altså slået fast, at vi skal finde frem til denne ordning.

Til det ærede medlem hr. Per Hækkerup skal jeg kun sige, at det gør mig ondt, at man, om jeg så må sige, fra det egentlige regeringsparti stadig er noget modvillig. Efter § 6, stk. 5, kan ombudsmanden af egen drift optage en sag til undersøgelse. I så fald gælder de i § 4, stk. 2, nævnte begrænsninger ikke, for så vidt der er tale om krænkelse af væsentlige retlige eller administrative interesser. Her må der også i forhold til de kommunale myndigheder, når det sker under ombudsmandens eget ansvar, være mulighed for at gribe ind, thi man kan slet ikke sammenligne de kommunale råd og folketinget. Vi giver love, men vi administrerer ikke — eller i hvert fald bør vi ikke gøre det. Jeg vil gerne bede det ærede medlem lægge vægt på, at vi giver love; vi gav også hele kommunaloven, og derfor er de kommunale råd i spørgsmålet om krænkelse af væsentlige retlige og administrative interesser noget afledet; de er ikke et selvstændigt lovgivende element. Jeg synes i og for sig, det giver en tilstrækkelig begrænsning, men det er naturligvis noget, vi kan drøfte.

Det ærede medlem hr. Per Hækkerup var så forundret. Jeg kan aldrig rigtig lide, når folk pludselig bliver så forundrede. Det er ofte udtryk for, at de i virkeligheden slet ikke er så forundrede, men gerne vil sige det. Her er sat en begrænsning. Man vil kun have, at ombudsmanden griber ind

dér, hvor folks virkelig retlige interesser spiller ind, og da vil jeg håbe, at det ærede medlem forstår forskellen på folketinget og en kommunal myndighed, den kommunale myndighed, der bl. a. har de høje ministre til at støtte sig. Jeg tror nok, at vi trods alt inden ret længe skal finde en ordning også på dette punkt.

Ninn-Hansen: Den højtærede justitsminister forstod ikke meningen med, at jeg nævnte et tilfælde, hvor en minister havde rettet kritik imod ombudsmandens afgørelse, og sagde, at man kunne ikke regne med, at der altid var fuldstændig tilfredshed med afgørelsen. Jeg har ikke rejst det spørgsmål som et spørgsmål om, hvorvidt der var tilfredshed med afgørelsen eller ej. Jeg nævnte overhovedet ikke den pågældende sag, ja, jeg nævnte ikke den pågældende ministers navn, men den højtærede justitsminister har måske gættet, hvem det var. Det var ikke sagen, der interesserede i denne forbindelse; det, der interesserede, var, at der var et eksempel, og efter min erindring det eneste eksempel, på, at én, der blev kritiseret af ombudsmanden, bagefter kritiserede ombudsmandens afgørelse. Jeg ved ikke, om den højtærede justitsminister vil fastholde den opfattelse, at hvis man ikke er fuldt tilfreds med en afgørelse, skal man bare kritisere afgørelsen. Har den højtærede justitsminister samme opfattelse med hensyn til domstolenes afgørelser? Mener den højtærede justitsminister, at hvis han eller hans ministerium taber en sag ved højesteret, har den højtærede justitsminister fuld ret til bagefter at kritisere højesterets afgørelse? Jeg mener, det vil være urigtigt at gøre det. Jeg har blot i al stilfærdighed villet advare imod konsekvenserne af, at de, de bliver udsat for kritik af ombudsmanden, bagefter mener sig berettiget til at angribe eller kritisere denne afgørelse. Hvis de tjenestemænd, der har haft en sag og truffet en afgørelse, som ombudsmanden kritiserer, bagefter skulle udtale sig om hans afgørelse — og de må have samme ret som den højtærede justitsminister — hvor ville vi så være henne med hele ombudsmandsinstitutionen? Jeg håber i hvert fald ikke, det er den højtærede justitsministers opfattelse, at hvis man ikke er tilfreds med en afgørelse, står det én frit

[Ninn-Hansen.]

for — ministre og andre — bagefter at kritisere ombudsmanden, domstolene, eller hvem det nu kan være, der har truffet afgørelsen.

Til det ærede medlem hr. Per Hækkerup skal jeg blot sige, at der er jo ingen grund til at gøre uenigheden vedrørende bestemmelsen om ombudsmandens ret til at egen drift at tage en sag op større end nødvendigt. Jeg har meddelt det ærede medlem, at også jeg mener, vi skal se nærmere på bestemmelsen, og jeg har sagt ganske klart, at selvfølgelig må denne bestemmelse ikke gøre de givne begrænsninger illusoriske. Jeg har blot sagt, at vi skal være forsigtige med at sætte for stærke begrænsninger for ombudsmandens ret til at egen drift at tage en sag op, for den kan der nemlig være brug for. Jeg henviste i denne forbindelse til Blechingbergsagen som et tilfælde, hvor det viste sig at være rigtigt, at ombudsmanden havde en sådan vidtgående ret. Det er heller ikke den enkelte sag, der her er afgørende for, om man finder det rigtigt eller ej; men det, at denne sag blev taget op, mener jeg må have fremkaldt tilfredshed mange steder med, at ombudsmanden havde denne ret. Derfor skal vi også se på spørgsmålet om ombudsmandens virksomhed over for den kommunale forvaltning ud fra den betragtning, at ombudsmanden skal have adgang til at tage en sag op, men bestemmelsen må ikke gøre de begrænsninger, der er indsat i loven, illusoriske.

Baunsgaard: Foranlediget af de bemærkninger, det ærede medlem hr. Per Hækkerup gjorde til mig vedrørende det kommunale selvstyre, vil jeg sige, at jeg selvfølgelig er enig med det ærede medlem, når han siger, at man kan have sin mening om, hvorvidt det, der her sker, betyder en begrænsning i det kommunale selvstyre. Jeg vil gerne fremhæve som min absolutte mening, at i den omstændighed, at der gives ombudsmanden adgang til på eget initiativ eventuelt at tage en afgørelse, en kommunalbestyrelse har truffet, op til bedømmelse, ligger ingen begrænsning i det kommunale selvstyre. Sat på spidsen ville det ærede medlems opfattelse betyde, at man skulle drive det kommunale selvstyre så vidt, at

det kommunale selvstyre samtidig var en ret til ubegrænset at begå fejl. Det er netop det, der ikke skal være tilfældet. Her er vi inde på noget afgørende, og jeg mener, at der i det, at ombudsmanden får denne adgang, ligger en styrkelse af det kommunale selvstyre; jeg har nemlig en stærk opfattelse af, at demokratiet som begreb og det høje tings anseelse i befolkningen er blevet styrket umådeligt ved ombudsmandsinstitutionens oprettelse. Jeg er helt sikker på, at det er tilfældet, og jeg er lige så sikker på, at der for det kommunale selvstyre vil ske nøjagtig den samme udvikling: respekten for det, tilliden til det i befolkningen vil vokse, når man ved, at administrative afgørelser, og om fornødent også andre ting, på ombudsmandens eget initiativ kan tages op til afgørelse, for det kunne i modsat fald gå sådan, at det kommunale selvstyre blev begrænset derved, at det mange steder, med rette eller med urette, blev draget i tvivl, om det kommunale selvstyre kunne administrere sit selvstyre.

Til den højtærede justitsminister vil jeg gerne sige, at jeg er meget glad for, at ministeren understregede, hvori betænkeligheden ved, at ombudsmanden normalt ikke — bortset fra § 6, sidste stykke — skulle have ret til på eget initiativ at gribe ind over for kommunalbestyrelserne, mens han kunne gribe ind over for udvalg, bestod. Vanskeligheden består i, at i de små kommunalbestyrelser er det næsten altid de folkevalgte repræsentanter, der også har administrationen. Jeg ser vel skellet imellem disse og de større kommuner, hvor tjenestemænd administrerer, og jeg ser også vel de vanskeligheder, der kan blive; men når den højtærede justitsminister så tidligere har sagt, at det ikke vil være muligt i længden at unddrage en så betydelig del af den offentlige forvaltning, som ligger hos de kommunale myndigheder, ombudsmandens område, og når hele det område, der berører statsadministrationen, er underlagt ham, da vil jeg sige, at jeg heller ikke tror, at det i det lange løb vil være muligt at lade den foreslåede udvidelse af ombudsmandens kompetence kun omfatte de kommuner, hvor man væsentligst beskæftiger lønnede funktionærer til administrationen, og lade de kommuner,

[Baunsgaard.]

hvor det er de folkevalgte repræsentanter, der har administrationen, være undtaget. Jeg tror ikke, det vil være muligt at drage dette nye skel. Selv om jeg ser disse betænkeligheder, tror jeg alligevel, det for det kommunale selvstyre egen skyld vil være en virkelig gevinst, om lovforslaget bliver gennemført for hele området.

Nu vel, også jeg erkender, at der kan være grund til at se meget grundigt på affattelsen af de forskellige bestemmelser i udvalget; men princippet, at også den kommunale administration og den kommunale forvaltning er underlagt ombudsmandens virke, er for mig så afgørende, at jeg beder om, at man i hvert fald holder dette sigte for øje, når man går ind i udvalgsarbejdet.

Storgaard: Den højtærede justitsminister og det ærede medlem hr. Per Hækkerup har den opfattelse, at jeg ikke ved, hvad sagen drejer sig om. Ja, nu ved jeg selvfølgelig ikke, om det skyldes mit jyske sprog, at den højtærede justitsminister ikke har forstået, hvad jeg har sagt, men det kan vel også skyldes noget andet, manglende opfattelsesevne. Jeg synes ærlig talt, jeg gav stærkt udtryk for, at den rekursret, som ministeriet har i kommunale sager, ønsker mit parti ikke det skal have; vi ønsker, at ombudsmanden direkte skal kunne behandle disse sager. Jeg er derfor forbavset over, at den højtærede justitsminister ikke har opfattet, hvad jeg har sagt. Jeg udtalte til sidst, at mit parti var villigt til at behandle disse forslag om ændringer, men det har den højtærede justitsminister måske heller ikke forstået.

Det, at man påberåber sig det kommunale selvstyre, skyldes vel ikke tilfældigvis, at den højtærede justitsminister og de forskellige ministerier tit og ofte ønsker, at de kan forhandle om sagerne sammen med det socialdemokratiske flertal i byrådene? Derfor kan det være mere vanskeligt for ombudsmanden at få fat i sagerne. Det er ikke sikkert, det er så nemt at forhandle, når det ikke er partifæller, man forhandler med. Jeg tror, det er dér, skoen trykker, når den højtærede justitsminister ikke forstod, hvad jeg sagde i mit første indlæg.

Vi er villige til forhandling i udvalget, men vi ønsker en udvidet myndighed hos ombudsmanden.

Justitsministeren (Hans Hækkerup): Jeg tør naturligvis ikke bestride, at det er manglende opfattelsesevne hos mig, yderligere understreget ved det jyske sprog, men så meget forstod jeg til sidst, at det ærede medlem hr. Storgaard på sit partis vegne giver tilslutning til et medarbejde omkring dette forhold, og det er jeg taknemlig for. Jeg skal så i øvrigt studere Folketingstidende med det ærede medlems tale, når den kommer til at foreligge, og skulle jeg have taget fejl, vil jeg i ydmyghed ved lovforslagets senere behandling frembære min uforbeholdne undskyldning.

Jeg er enig med det ærede medlem hr. Baunsgaard i, at man ikke kan operere med en sondring mellem de kommuner, hvor der er ansat lønnede tjenestemænd, og dem, der ikke har lønnede tjenestemænd; men jeg forstod også, at det ærede medlem var enig med mig i, at faren for det kommunale selvstyre først og fremmest består i de små kommuner, hvor det er de folkevalgte, der administrerer. Jeg giver i og for sig det ærede medlem ret i, at man meget vel kan anlægge det synspunkt, at en udvidelse af ombudsmandens kompetence til den kommunale administration kan indebære en styrkelse af den, nemlig ud fra det synspunkt, at hvis vi i folketinget vedtog, at den kommunale administration ikke under nogen form måtte inddrages under ombudsmandens kompetence, ville den tanke let kunne opstå hist og her, at der var et eller andet, der skulle skjules i den kommunale administration. Altså, det synspunkt — jeg havde nær sagt den negative side af sagen — er jeg da aldeles enig i, men jeg henholder mig i øvrigt til mine bemærkninger i første omgang om mit principielle syn på dette spørgsmål.

Jeg er da helt enig med det ærede medlem hr. Ninn-Hansen i, at man ikke skal gøre nogen indskrænkning i den ret, ombudsmanden har til selv at tage initiativet, og det tror jeg ikke der er nogen der tænker sig. Det ærede medlem nævner specielt Blechingbergsagen, og jeg tror, det ærede medlem er helt enig med mig, når

[Justitsministeren.]

jeg siger, at den sag kun kunne behandles på den måde, at ombudsmanden selv tog initiativet. Det ville have været helt bagvendt, om folketinget havde bedt ham om at gribe en sag an, som til syvende og sidst måtte være folketingets.

Jeg skal ikke gøre så mange bemærkninger til det ærede medlem i anledning af det, han i øvrigt sagde til mig om, at jeg tillod mig at kritisere højesteret. Jeg har jo været i den situation, at højesteret har underkendt en beslutning, truffet af justitsministeriet, og det har jeg naturligvis ikke offentligt kritiseret, det falder mig da ikke ind; men ét er at sige, ét andet er at mene. Jeg forstod imidlertid det ærede medlems betragtninger derhen, at han forbeholder sig at stille ændringsforslag, hvorefter det er strafbart at kritisere ombudsmanden.

(Kort bemærkning).

Per Hækkerup: Jeg mener at have forstået det ærede medlem hr. Storgaard således, at det er hans partis opfattelse, at de statslige og de amtskommunale myndigheder ikke skal have nogen som helst form for tilsyn med de sogne- og bykommunale myndigheder. Jeg forstår, at det ærede medlems parti i stedet for ønsker, at hele denne adgang skal ombudsmanden have. Jeg kan sige, at hvis det er tilfældet, har det ærede medlems parti og mit parti forskellig opfattelse af begrebet demokrati.

Jeg forstår, at det ærede medlem hr. Vagn Bro mener, at der i ændringsforslag nr. 4 angående § 6, sidste stykke, i bemærkningen om, at de begrænsninger, der er nævnt i § 4, stk. 2, ikke gælder, for så vidt der er tale om krænkelse af væsentlige retlige eller administrative interesser, kan forstås således, at de altså gælder, hvor der ikke er tale om sådanne væsentlige retlige eller administrative interesser. Interesser for hvem? Det må være borgernes interesser, og så bliver spørgsmålet: hvem skal afgøre, hvad der er væsentlige retlige eller administrative interesser? Det kommer til at vedrøre hele kommunalbestyrelsesvirksomheden, og det overlader man altså ganske til ombudsmanden. Det finder jeg bestemt ikke er nogen garanti for opretholdelsen af det kommunale selvstyre.

(Kort bemærkning).

Vagn Bro: Det glæder mig, at det ærede medlem slår fast, at det område, hvor ombudsmanden selv kan gribe ind uden de særlige begrænsninger, er i spørgsmålet om krænkelse af væsentlige retlige eller administrative interesser, og det er nu engang sådan her i livet, at ét sted må man standse. Det bliver ved ombudsmanden, under hans høje stillings ansvar, under debatten i offentligheden, og jeg tror ikke, at han griber ind, uden at det drejer sig om en afgørende krænkelse. Det er borgerens sidste hjælp, når han står over for en virkelig krænkelse fra statsmagtens side af sine væsentlige interesser. Ja, det er således, jeg opfatter det, og nu kan vi jo drøfte det videre.

(Kort bemærkning).

Ninn-Hansen: Den højtærede minister og jeg var uenige om bedømmelsen af Blechingbergsagen, da den var for, og det er vi åbenbart stadig væk, i hvert fald på ét punkt. Jeg forsikrer den højtærede minister om, at jeg ville have fundet det mest værdigt og mest korrekt, hvis folketinget selv havde anmodet ombudsmanden om at optage sagen, men da det ikke skete, var det i hvert fald en fordel, at ombudsmanden selv havde en mulighed for at tage den op.

Den højtærede minister skal ikke forvente noget forslag om straf for dem, der fremsætter kritik over for ombudsmanden — det ville dog være lidt for stor betydning, man kan næsten sige ære, at tillægge en sådan ministerudtalelse, og derfor vil jeg nødig stå bag et sådant initiativ. Men når den højtærede minister nu forsikrer, at det aldrig kunne falde ham ind at kritisere højesteretsdomme, hvis de gik ham imod, og når den højtærede minister — hvad jeg går ud fra — heller ikke selv vil kritisere ombudsmandens kritik, hvis den går ud over ham, skal vi så ikke være enige om, at det er uheldigt, hvis der fremsættes en sådan kritik bagefter af de pågældende, der bliver kritiseret af ombudsmanden?

Hermed sluttede forhandlingene.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Per Hækkerup: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til ombudsmandsudvalget.

Uden forhandling eller afstemning *vedtoges* dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 9. februar, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ophævelse af lov om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere.

2) *Valg af 1 statsrevisor* (i stedet for fhv. medlem af landstinget fru Lisbet Hindsgaul) *og 1 stedfortræder.*

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om invalide- og folkepension. (Om pension i udlandet).

4) *Første behandling af:*

Forslag til folketingsbeslutning om opsigelse af telefonkoncessioner [af Aksel Larsen m. fl.].

Mødet hævet kl. 15³⁵.

30. møde.

Torsdag den 9. februar kl. 13.

Formanden: Finansudvalget har afgivet betænkning over forslag til finanslov for finansåret fra 1. april 1961 til 31. marts 1962. Eksemplarer vil blive omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ophævelse af lov om en opsparingsordning for unge ikke-forsørgere.

Valgt blev: *Peter Nielsen, Holger Eriksen, Ove Hansen, Per Hækkerup, Kai Jensen, Chr. Rasmussen, Retoft, Edel Saunte, Axel Sørensen, Foged, Holmberg, Conrad Kofoed, Skov Thulesen, Ellen Strange Petersen, Poul Møller, Clara Munck og Erik A. Jensen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 1 statsrevisor (i stedet for fhv. medlem af landstinget fru Lisbet Hindsgaul) *og 1 stedfortræder.*

(Jfr. tidenden sp. 1116).

Valgt blev: Folketingsmand *Poul Møller* til statsrevisor og fhv. folketingsmand *Poul Clausen* til stedfortræder.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring i lov om invalide- og folkepension. (Om pension i udlandet).

(Anden behandling findes i tidenden sp. 1128).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 136 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om opsigelse af telefonkoncessioner [af Aksel Larsen m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 521, fremsættelsen i tidenden sp. 882).